

ZEZEN LARRUA

(Jarraipena)

(S. *Espriu-ren* La Pell de brau *Otsalarren euskaratua*)

XXI

Sepharad-eko errotak:
ametsak poliki-poliki
egi bihurtuko dira.

Haize-errota, odol-errota:
hezurrak ere ehotu behar dira
ogia ona izan dezagun.

Jaisten gara, hitzetatik,
izuaren osin sakonera:
hitz arinak jasoko gaitu
argitasun berrira arte.

Salvador Espriu aurtengo otsailaren 22an hil zen Barcelonan eta biharamunean bere gogo-minezko Arenys de Mar-go hilerrian hobiratu. G.B.

Bere heriotzarekin, Penintsula osoan gure mende honetan eman den poetarik handienetakoa joan zaigu. Katalan hizkuntzari leial eta zintzo jarraituz iraupenerako sena indarberritu zion, zapalkuntzazko urte larri haietan. Holakoa bai zen poetaren gogo:

*hitz arinak jasoko gaitu
argitasun berrira arte.*

XXII

Gure abotsen
mailadetatik,
zerua itzuliz
poliki-poliki
presondegi sakon,
itzal itsu,
eta bapatean
osin izu gara.

Hitzen eskala
gorenetik,
argia jasotzen genuen
jadanik liberatua:
eguna gertatzen da
uraren gaua.

Baina hegoek
zaindu zuten
printze lokartua,
denbora harrigarriaren
amets barruan
iraganbide zaharra,
urrunduz, mutu
izuaren oihuz,
galdetzen badugu
Sepharad-egatik.

Eta inork ezer guti eskaintzen zuen garai haietan, bere bakardadetik zuzia altxatuz guziera argi egin zien, herri baten larri-mina agerraraziz eta kezkatzera bultzaraziz.

Zentzura garaiak ziren izan ere, eta zerbait egingo bazuen sinbolozko hizkuntza berezi bat asmatu beharrean aurkitu zen, kulturaz jantziak zirenen aburuen bidez laster zabalkunde handia lortuz. Metafora anitzez baliatzen zen, horiek maiz sententzia zorrotzez. Horrela konsegitu zuen beti kritikari ozen agertzea.

Anaiarteko gerra baten minak bizi guzira eraginda utzi zuen gizona. Hala ere, bere poemagintza errekonziliatzearen aldekoa da. Badaki

Zezenplazaren erdian oihartzunak jasotzen ditugu,
latz eta zutoihal bihurtuz.

Palmondopean amak epaituz
itsasandiko gure herria.

Iratzar, iratzar eta esan zein eskuk
hartu lezaken bustin zahar honetatik
agintaritza berriko makila.

Zeren janadik inoiz ez baitu euririk egiten alor lehorretan,
hotz izugarri bideak jarraitzen ditugunez,
heriotza iritsi eta denbora joana denez,
galdetzen dizugu geroan nork gidatuko duen
nekaturiko pausuaren beste une laburra
Sefharad-go belaunaldietan.

*ogi laz dun luberria
aho zaharrei ematen diena
beti odol gustual*

Ez dela gizakien burubidea elkar joka ibiltzea eta oihartzunez ager-
tuko zuen:

*bakèdun gizonak,
ulertzera ahalegintzen garenok.*

Historia ondo ezagutzen zuen gizona zen Salvador Espriu eta ain-
zinekoen jakituria maiz hartzen zuen adibidetzat. Biblia, gizartearen
esperientzia nagusitzat erabiliko zuen eta juduen alderako begirapena
ez zuen ezkutatuko. Bere hizkuntza berezi hortan Espainia da Se-
pharad, bertako semeak izanik boteak izan ziren sepharditen ohoretan.
Anaiarteko jazarpenak gorrotogarri zituen, Franco-ren jokabidea be-
zalatsu. Horregatik zion:

*Batuetan beharrezkoa eta nahitaezkoa da
gizon bat herri bategatik hiltzea,
baina sekula ez da hil behar herri guziaz
gizon bakar bategatik:
oroi zaite beti honetaz, Sefharad.*

Gidatzeko deitzen bazaitue
 une labur batean
 belaunaldien
 milurteko pausoa,
 urrea berezi,
 ametsa eta izena.
 Baita ere ponpa
 harro hitz-hutsa
 ohorearen eta
 sabelaren lotsaz
 Egia
 derrigortuz
 hil arte
 kontsolagarrien
 laguntasunik gabe.
 Ez inoiz espero izan
 oroitzak uzterik,
 zeren zerbitzaririk
 apalenetako bat
 besterik ez zara.

Beretzat, Jainkoaren aurrean bezala, gizon guziak ziren berdinak eta guzien alde oihu egingo zuen:

*Egia esango dugu, atsedetik gabe,
 ohorez zerbitzeko, guziorioinpean.*

Holakoa genduen S. Espriu. Merezimendurik anitz zuelako arduratu ginen bere poesiaz. Bere *Libre de Sinera* (*Sinera-ko liburua*), 1966. urteko *Egan*-en argitaratu genuen, 40-66 orrialdeetan. Lehen sei orrialdeak S. Espriu eta bere poesia adieraziz. Gure eritziak ezagutu nahi dituenak jo dezala bertara. Gaur, Salvador betiko pausatu delarik, gizona eta bere obra ezagutzeko lagungarri da oraindik. Urrengo urtean, 1967an (40-42 orr.) «Pais Basc» itzulia agerrarazi genuen. Hura zen orduan Euskal Herriari eskaini zion omenaldia. Gizona, edonongo gizona hain maite zuen poetak begiramen berezi eta maitagarria zuen Euskal Herriarentzat.

Ezindua
 eta sufritzen duen hura
 izango bai dira betiko
 zure jaun soilak.
 Jainkoa ezik,
 guztien
 oinpean
 jarri zaituena.

XXV

Egia esango dugu, atsedetik gabe,
 ohorez zerbitzeko, guztien oinpean.

Gaitzesten ditugu tripazaiak, hitz puztuak,
 urrearen harrokeri lotsagarriak,
 suertearen karta gaizki errepartituak,
 intsentsuaren ke sendoa aberatsei.
 Orain jaunen herria zirtzila da,
 bere gorrotoan makurtzen da zakurrak bezala,
 zaunkaz urrutitik, hurbilagotik jasango du makila
 eta, bustinean barneratuz, heriotz bideak jarraitzen.

Kantaz ilunean eraikitzen ditugu
 ametsaren horma altuak, bisuts honen abaroan.
 Gauaz iristen da iturri askoren zurrumurrua:
 izuari atea itxiaz goaz.

Ilunean iraunerazik nago
 atea ondo hertsirik
 eta zakurrak loa galdurik
 lapur beldurraren aurka.
 Haizea marraskatuz entzun dugu
 gelditzen ez den ahoz

Aintzinako amets hostoak
 jaten zituen banan-bana.
 Jadanik oroitzak horzkatzen gaitu
 horzkada gogorrez.
 Sepharad, gure seme,
 adar lehordun arbola!

Sedaz egiten du hari luzea
 gure hil-oihaltzat.
 Baina behatz ehunginak
 artilaren beroa nahi dute.
 Oinaze handien isiletik
 sortzen da aske aldarria.
 Azken sufrikario honetan
 esperantzaz jantzirik.

Denboraren erdian,
 nire etxea gordetzen dut itzarturik.
 Giltzia emanen diot
 hurbiltzen den argiari:
 ibilitako gaua
 poliki-poliki egunsentia da.

Esaten genuen: «Sepharad-go negua!
Menderatu ditugu iluna eta hizotza».
Baina udarako zeruak iristean,
non ez genuen egunsenti seinalerik irakurten.

Haizea gelditzen bada, arnasa entzuten dugu
lo atsedenean dagoen lurretik
amets nekez hau. Orain irtetzen gara
aterpetik toki soileraino, arriskuraino,
eta pizten ditugu
begirale suak gauean.

XXVIII

Geldiro dantzatu gara korruan,
zuen inguruan, udararen barean,
eskuak elkarturik, gerraren oihuak aurrestituz,
Sarón-goa zeruaren dantza argiak.

Nork berezi ahal du lurra errautsetik,
nola libratu zezake denbora eta oroitzatik?
Mendi altu batzuk eta urezko eratzun
fin hau itsasoz Sepharad mugatuz.

Ez zaitezala saiatu iratzartzen bere amets zailetik,
urrutiratu zaite argi hotzpean beilatzerara.
Gaur hobeezinezko lotan ikusten dute
begiek eta zure gaua, herri zaharraren maitasunez.

Poliki poliki ahantzi ditugu

eta bukatzen doaz

dantzak eta kantak

zeru zahar

Sarón-go.

Izuagatik hurbilduz dator

artz

dantzaren erritmoa.

Gurpila jiraka gelditu gabe.

Eguzkia irten eta sartuz

eta argipean

ez dago inoiz ezer berririk.

Liburua irakurtzen baduzu

Predikariarena,

erraza idurituko zaizu

dena jakitea:

norbere burua engainatu nahi duenak

egin dezake minik gabe.

Orain «arratsa» diogu,

gero esango dugu «goiza»,

baina betiko galtzen gara

gau berean.

Orotarikoak dira gizonak,

orotarikoak arrazoiak,

ametsa bizi zaigu

maitasun batena

eta laster hazten zaigu

heriotzaraino.

XXX

Orotarikoak dira gizonak eta orotarikoak hizkuntzak,
eta izen asko komeni izan dira maitasun batentzat.

Zilar zahar eta hauskor biguna berandu itzultzen da
alorretako argian gelditurik.

Lurra bere mila belarri findun tranpaz
txoriak katibu dituela aireko kantuetatik.

Bai, uler eta zure egin, baitere,
olibondoetatik,

altu eta apal haizeak preso duen abotzaren egia:
«Orotarikoak dira hizkuntzak eta orotarikoak gizonak,
eta izen asko komeniko dira maitasun batentzat».

KONTU KONTARI